

מורה הנבוכים (ח"ג פרק מה):

וכאשר התבאר האמת לחכמים ונדע במופת שיש נמצא שאינו גוף ולא כח בגוף, והוא האל האמתי ושהוא אחד, ושיש ג"כ נמצאות אחרות נבדלות שאינם גופות והוא ששפע עליהם טובו ואורו יתעלה והם המלאכים כמו שבארנו, ואלו הנמצאות כולם הם זולת הגלגל וכוכביו, נודע באמת שהמלאכים ההם הם אשר ישימו אמת בפני הנביאים, לא הצלמים והאשרות, הנה התבאר במה שהקדמנוהו שאמונת מציאות המלאכים נמשך אחר אמונת מציאות השם, ובהן תתכן הנבואה והתורה, ולחזוק אמונת זאת הפינה צוה הש"י לעשות על הארון צורת שני מלאכים, לקיים מציאות המלאכים באמונת ההמון, אשר הוא דעת אמת שני לאמונת מציאות השם, והוא התחלה לנבואה ולתורה ומבטל עבודה זרה כמו שבארנו. ואילו היתה צורה אחת ר"ל צורת כרוב אחד, היה בו הטעאה גם כן שהיו חושבין שהיא צורת האל הנעבד, כמו שהיו עושים ע"ז, או שהמלאך הוא איש אחד גם כן, והיה מביא לקצת שניות, וכאשר עשה שני כרובים עם ביאור ה' אלהינו ה' אחד, יתבאר קיום הדעת במציאות המלאכים ושהם רבים, והיה הענין בטוח מתעות בהם בני אדם שיחשבו שהם אלוה. אחר שהשם אחד והוא ברא אלו הרבים,

נתיבות שלום:

וע"כ גדולה כ"כ קדושת הכרובים, כיון שהם מורים על היחוד קוב"ה וישראל, ולכן האות אם ישראל עושין רצונו של מקום אם לא היה ע"י שני הכרובים, כי הקשר ביניהם היה מורה על הקשר בין קוב"ה וישראל שכאשר ישראל עושין רצונו של מקום אזי פניהם איש אל אחיו שהיו מעורין זב"ז להורות על גודל האהבה שבין הקב"ה וישראל, וכן להיפך בזמן שאין עושין רצונו של מקום אזי פניהם לבית. ומבואר נמי מה שנאמר ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפורת מבין שני הכרובים וגו' את כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל, שמשם היה יוצא דבר ה' לישראל, כי שם מקום הדבקות בין הקב"ה וישראל.

והענין ע"פ מד"א בזה"ק (ח"ג עג.), ג' דרגין אינן מתקשרין דא בדא קוב"ה אורייתא וישראל כולוהו תד.
של יחוד קוב"ה וישראל ע"י התורה היתה בקדש הקדשים בין שני הכרובים. דשני הכרובים הם כנגד קוב"ה וישראל, ובזמן שישראל עושין רצונו של מקום אז הכרובים מעורין זה בזה, דאז קוב"ה וישראל הם בבחי' משפיע ומקבל. והחיבור בין הכרובים היה הארון והעדות, דאורייתא היא המתברת קוב"ה וישראל. ועפ"ז מתבאר לשון הפסוק ודברתי אתך מבין שני הכרובים "אשר על ארון העדות", שלכאורה מיותר אומרו אשר על ארון העדות, שהרי כבר נאמר למעלה ששני הכרובים יהיו על ארון העדות. אלא ההדגשה היא, שהיחוד בין הכרובים הוא על ארון העדות, שהעדות היא התורה בבחי' ה' החיבור בין שני הכרובים. ומרומז בזה שרק בכח התורה יכול יהודי להיות קשור להשי"ת ודבוק בו ית'.

ר' שמחה זיסל מקלם:

"מאי כרוב? א"ר אבהו – כרביא, שכן בבבל קורין לינוקא רביא" (חגיגה יג). אף החכם יותר גדול, יש לו לנהוג כל ימיו לגבי תלמוד תורה בבחינת נער, מתלמד ומתחנך. "היו פני הכרובים כרביא" כפי דרשת חז"ל – להורות לעם ה' כקטן וגדול עד מרע"ה להחזיק עצמם כתלמיד קטן, להתלמד לעולם. ומכאן גדולתם וחיבתם של ישראל, שהקב"ה הכריז עליהם, "כי נער ישראל ואוהבהו" (הושע יא:א), משום שהם בבחינת נער המתלמד הם חביבים לפניו.

מי

בכל השייך רואים אנו שרנן נקראים בשם "תלמידי חכמים" – ולא חכמים. רק בנוגע למשא ומתן בהלכה אנו פוגשים את הביטוי "חכמים אומרים", אבל שם הוא לעולם "תלמידי חכמים", כי גדולתם היא כזה, שלעולם הם מחזיקים את עצמם בגדר תלמידים ומתלמדים. ובמסכת אבות (פרק א) איתא: "איזהו חכם, הלומד מכל אדם". מפרש רבינו יונה מגירונדי, שחכמי אומות העולם אומרים, שמי שאינו אוהב חכמה אינו חכם אלא טיפש. אך האוהב אותה ומתאוה אליה, אע"פ שאינו יודע כלום נקרא חכם, לפי שע"פ ישיג החכמה האמיתית.

עיקר החכמה היא איפוא הרצון להתלמד. על שלמה המלך נאמר "ויחכם מכל האדם" (מלכים א, ה), ודרשו ע"ז חז"ל – "אפילו מן השוטים". (מדרש תהילים פי קטז ושם לד, א) פירוש: שמכל אדם למד ומכל דבר שבעולם למד. כל העולם היה לפניו ספר לימוד, ומכל דבר היה מתלמד, עד שאפילו מן השוטים מצא משהו ללמוד מהם. וזהי גדולתו וחכמתו של החכם מכל אדם.

עוד נאמר בכרובים "פורשי כנפים למעלה", רמו לעלייתו של האדם הנקרא "הולך" (כתוב (זכריה ה) "ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה", והתקדמותו לקראת השלימות. עלייתו של האדם אינה מעלה גרידא כי אם חובה; ואם אינו עולה הוא יורד, כי אין טבעו לעמוד במצבו. כמשי"כ במשלי (טו, כד) "אורח חיים למעלה למשכיל למען סור משאול מטה". ופירש הגר"א זצ"ל וז"ל: "האדם נקרא הולך שצריך לילך תמיד מדרגא לדרגא, ואם לא יעלה למעלה, ירד מטה מטה ח"ו. בלתי אפשרי לעמוד בדרגא חדא וזהו יאורח חיים למעלה וכ"ו. כדי שלא לרדת למטה שאולה, ומחמת האורח חיים יסור משאול" עכ"ל.

וכגוף האדם שאם אבריו אינם מתפתחים ח"ו, אלא עומדים במצב אחד רחמנא ליצלן, זוהי מחלה נוראה. כך גם הנפש צריכה להתפתח בכל יום, בכל שבוע, בכל חודש ובכל שנה. אדם העומד במצב אחד כתמול שלשום, הרי הוא חולה במחלת נפש. וכך דברי הספורנו בענין הכרובים: "ובכל זה יורו עיני השכל הנבדל אשר כל הלוכו לצד מעלה וכו', וזה להביט אל אלוקים השכל וידוע אותי וכו'. וזה יעשה בהביט נפלאות מתורתו, המורות במופת פלאות מעשיו ודרכי טובו".

ר' יוסף באר סולוביציק מבריסק:

"מאי כרוב? א"ר אבהו – כרביא, שכן בבבל קורין לינוקא רביא" (חגיגה יג). מכאן שחינוך הילדים הוא יסוד של השראת השכינה בישראל, הם הם השומרים על הלוחות העדות, על קיום התורה ונצחיות העם.

הרב מאיר שפירא מלובלין:

"לפי שמצינו כל כלי בית עולמים שאם אין להם של זהב עושים אותן של כסף, שומע אני אף כרובים כן, ת"ל 'אלוהי כסף לא תעשה לך' – אם אינו עושה של זהב הריהם כאלוהי כסף" (מכילתא יתרו פרשה י'). הכרובים מסמלים כידוע את הילדים הרכים: "מאי כרוב? א"ר אבהו – כרביא, שכן בבבל קורין לינוקא רביא" (חגיגה יג). ויש רמז בדבר, כי כשמדובר בחינוך הדור הצעיר, חינוך לתורה ולמע"ט – אין יוצאים ידי חובה בתרומות של כסף!"

שדה מרגלית:

"נעשה כרוב אֶחָד מְקַצֵּה מִזָּה וּכְרוֹב אֶחָד מְקַצֵּה מִזָּה מִן הַכְּפוֹרֶת תַּעֲשׂוּ אֶת הַכְּרֻבִים עַל שְׁנֵי קְצוֹתָיו: וְהָיוּ הַכְּרֻבִים פְּרָשִׁים כְּנָפִים לְמַעַלָּה סוֹכְכִים בְּכַנְפֵיהֶם עַל הַכְּפוֹרֶת וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל אָחִיו אֶל הַכְּפוֹרֶת יִהְיוּ פְנֵי הַכְּרֻבִים:" (שמות כה: יט-כ) – אדם מישראל צריך שיהיו בו שתי התכונות: 'פְּרָשִׁי כְּנָפִים לְמַעַלָּה' – שימריא אל על, שישאף למדרגות נעלות, ושיהיו פיו ולבו מכוונים לשמים. ויחד עם זה 'וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל אָחִיו', שיראה את אחיו בצר לו ובמצוקתו, ושיהא תמיד מוכן לעזור לו. שתי תכונות אלה, אחת קשורה בזכירתה.

מלבי"ם:

עשרת הדיברות כתובים על שני לוחות אבנים, מחציתם מזה – מצוות שבין אדם למקום, ומחציתם מזה – מצוות שבין אדם לחברו. ואמרה התורה 'וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל אָחִיו', מכוונים ז"ל. א"א לקיים מצוות שבין אדם למקום אלא אם המצוות שבין אדם לחברו, וכן להיפך.

פרדס יוסף:

"'וּפְנִיָּהֶם אִישׁ אֶל אָחִיו' – ובמקדש שלמה הוא אומר: 'ופניהם לבית' ? לא קשיא, כאן בזמן שישראל עושים רצונו של מקום, כאן בזמן שאין ישראל עושים רצונו של מקום" (בב"ב צט). 'וּפְנִיָּהֶם אִישׁ אֶל אָחִיו' – בעושים רצונו של מקום, שזהו רצונו שידאג כל אחד לאחיו ולזולתו ולא לעצמו ולביתו בלבד. אך כאשר 'פניהם לבית' – שדואגים אך איש לביתו ולעצמו אין זה רצונו של מקום.

באר יוסף (הגרי"צ סלנט):

הנה במדבר הירק שני כרובים, לעומת ארבעה במקדש שלמה. השנים שבמדבר עמדו על הכפורת ונעשו מקשה אחת ממנה, לעומת זה השנים הנוספים במקדש עמדו על הארץ. אלה וגם אלה היו דומים לתינוק, ויש להבין פשר הדברים. כשהיו ישראל במדבר סמוכים על שלחן-גבוה, היו בבחינת קטן הסמוך על שלחן אביו. וע"ז רמזו הכרובים שהיו דומים כרביא – כתינוק היונק משדי אמו ואינו חסר דבר. ומכיון שניטלה מהם הדאגה לפרנסתם, היו כולם חייבים לשקוד על התורה ועל העבודה בלי לפנות ימין ושמאל. ע"כ נעשו הכרובים מהכפורת עצמה, באופן שא"א לנתקם מהכפורת אלא מחוברים אליו באופן טבעי מראשית יצירתם, כדי לרמז שגם עליהם להיות דבקים תמיד באורייתא וקב"ה. ושלא ימוש ספר התורה מפיהם אף רגע. אולם בימי שלמה כשישבו איש בנחלתו והיו צריכים לחרוש בזמן חרישה לזרוע וכו' עשה שלמה שני כרובים גדולים שגובהם היה עשר אמות ורוחבם היה על פני כל בית קודש הקדשים והעמידם על הארץ. כל זאת להורות לכלל בית ישראל אשר אינם יכולים לעמוד כל העת דבוקים לארון, ונאלצים לעבוד את האדמה ולדאוג למחיתם, שיזכרו לעשות תורתם קבע ומלאכתם ארעי. ושלא יעלה על דעתם חלילה כי בכוחם ועוצם ידם עשו את החיל הזה, אלא יבטחו בה'. וכדי שיזכרו תמיד כי אין ביכולת האדם – שהוא רק בבחינת תינוק – לשנות מאומה, נעשו גם כרובים אלה, שעמדו על הארץ ורמזו בזה לכלל המון בית ישראל (שאינו עומד תדיר על התורה) בדמות רביא – כתינוק.